

Магістр 2 курсу

факультету економічної інформатики ХНЕУ

АНАЛІЗ СУЧАСНОЇ ШЛЮБНОЇ СИТУАЦІЇ

В МІЖНАРОДНОМУ РОЗРІЗІ

Анотація. Проведено аналіз шлюбності та розлучуваності населення промислово розвинутих країн світу в 2010 році. Визначено динаміку загального коефіцієнта розлучуваності та позашлюбних народжень серед деяких пострадянських та західноєвропейських країн. Виявлено основні тенденції розвитку шлюбності в розглянутих країнах.

Аннотация. Проведен анализ брачности и разводимости населения промышленно развитых стран мира в 2010 году. Определена динамика общего коэффициента разводимости и внебрачных рождений среди некоторых постсоветских и западноевропейских стран. Выявлены основные тенденции развития брачности в рассматриваемых странах.

Annotation. The article contains statistical analysis which characterizes the marriage and divorce rates of the population of industrialized countries of the world in 2010. The dynamics of the divorce rates and illegitimate births among some post-Soviet and West European countries is performed. This article also identifies the main trends in marriages in these countries.

Ключові слова: шлюбність, шлюб, розлучення, демографічна криза, позашлюбні народження.

Демографічна ситуація держави та кожного окремого регіону може швидко змінюватися під впливом економічних, соціальних, політичних та іншого характеру зрушень. На основі показників демографічного стану можна судити про ефективність політики, яку проводить держава та місцеві органи влади. А тому дослідження динаміки демографічних процесів є необхідним та актуальним завданням, яке повинні вирішувати спеціалісти служби статистики а також зацікавлені науковці. У зв'язку з цим, метою статті є проведення статистичного дослідження демографічного процесу шлюбності в Україні і в розрізі міжнародних порівнянь.

Усі країни СНД переживають важку демографічну кризу. Масова свідомість відводить ключову роль у формуванні сьогодшніх кризових тенденцій розпаду СРСР і економічним і політичним реформам, що слідували за ним. Однак нинішня криза має набагато глибше коріння. Хворобливі явища в економічному та соціальному житті, що супроводжують зміни і реформи останніх двох десятиліть, несуть, звичайно, свою частку відповідальності. Однак вони накладаються, з одного боку, на фундаментальні еволюційні зрушення, зумовлені демографічним переходом і є загальними для всього світу, а з іншого, – на неподолані застійні демографічні тенденції, що склалися в останні радянські десятиліття.

Переплетення трьох зазначених груп чинників – еволюційних, інерційних та пертурбаційних – вирішальним чином впливає на демографічний розвиток усіх пострадянських країн і, по суті, зумовлює демографічну кризу, що переживають ці країни.

У країнах СНД, принаймні європейських, усе більш виразно позначається сукупність змін, що почалися раніше в Західній Європі і отримали в літературі назву "другого демографічного переходу". Крім дуже низької народжуваності, вони включають у себе більш пізній вступ до шлюбу і народження дітей, поширення альтернативних варіантів організації сімейного життя, зокрема, незареєстрованих шлюбів і позашлюбних народжень тощо.

Багато з цих тенденцій породжують стурбованість і на Заході, де вони викликають суперечки і нерідко трактується як небезпечна криза сім'ї та сімейних цінностей. Якщо таке трактування правильне, то природно поширити її і на процеси, що відбуваються в багатьох країнах СНД, і визнати, що вони також переживають кризу сім'ї, властиву всій західній цивілізації. Але немає жодних підстав вбачати в цих процесах особливість лише країн СНД, а тим більше специфічну реакцію на реформи, що проводилися в цих країнах [1].

У 2010 році промислово розвинуті країни характеризувалися такими загальними коефіцієнтами шлюбності та розлучуваності населення, які подані на рис. 1.

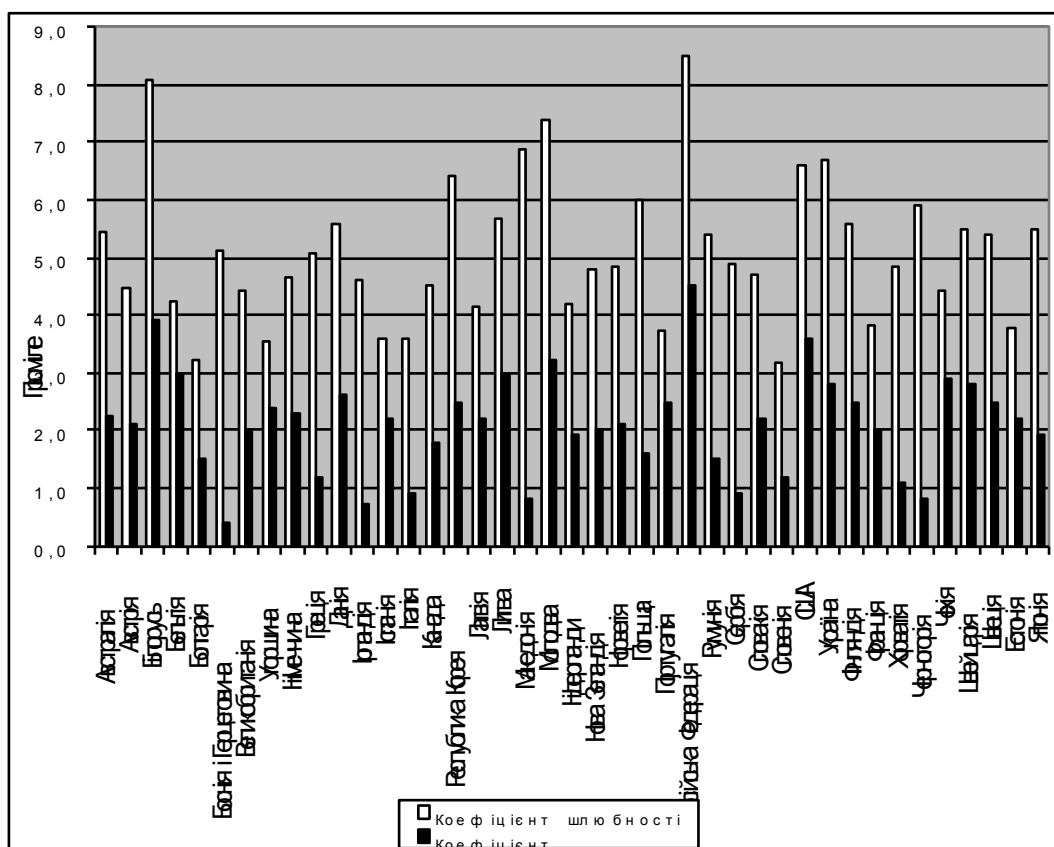

Рис. 1. Загальні коефіцієнти шлюбності та розлучуваності у промислово розвинутих країнах в 2010 році [2]

Таким чином, серед країн з найвищим рівнем шлюбності населення в 2010 році можна виділити такі: Російська Федерація (8,5 %), Білорусія (8,1 %), Молдова (7,4 %), Македонія (6,9 %), Україна (6,7 %), США (6,6 %) та Республіка Корея (6,4

‰). Найнижчий рівень цього показника було зафіксовано в 2010 році в Словенії та Болгарії (по 3,2 ‰).

Серед країн з найвищим рівнем розлучуваності населення в 2010 році можна виділити такі: Російська Федерація (4,5 ‰), Білорусія (3,9 ‰) та США (3,6 ‰). Найнижчий рівень цього показника було зафіксовано в Боснії і Герцеговині (0,4 ‰), Ірландії (0,7 ‰), Македонії і Чорногорії (по 0,8 ‰) та в Італії і Сербії (по 0,9 ‰).

У більшості розглянутих промислово розвинутих країн майже половина шлюбів закінчується розлученням, що вказує на нестабільність та несталість у шлюбно-сімейній сфері.

Ще за радянських часів багато країн СНД зіткнулися з серйозною ерозією традиційних шлюбно-сімейних відносин, зниженням міцності шлюбу та зростанням числа розлучень. Це не було характерно для Закавказзя чи Середньоазійського регіону, але такі країни, як Росія, Україна, Білорусь або Молдова за інтенсивністю розлучень уже в 1970-ті – 1980-ті роки перевершували більшість європейських країн, хоча в США показники були ще вищими. На початку XXI століття інтенсивність розлучень у названих пострадянських країнах ще підвищилася (рис. 2) [1].

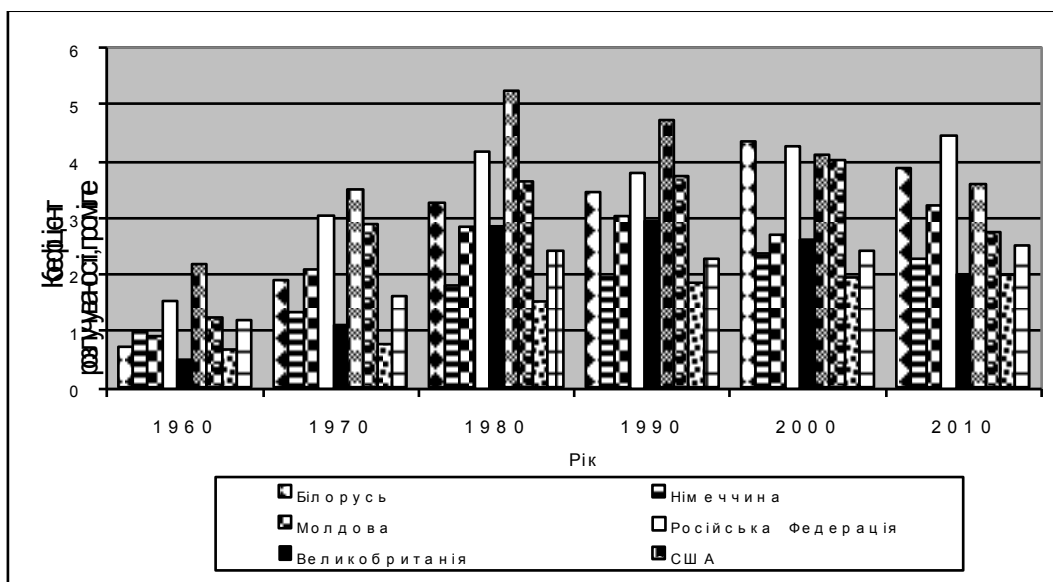

Рис. 2. Загальний коефіцієнт розлучуваності в деяких пострадянських та західноєвропейських країнах [2]

Не виключено, що відповідно саме на ці тенденції зростання розлучень, що явно вибиваються із загального європейського ряду (вони дуже яскраво проявилися в часи СРСР також в трьох країнах Балтії) стали пошуки нових форм організації приватного життя, що призвели до швидкого поширення в багатьох країнах СНД незареєстрованих шлюбів, підвищення віку вступу у перший зареєстрований шлюб (при все більш юному віці статевого "дебюту") і середнього віку матері при народженні дитини, а також до зростання числа позашлюбних народжень (таблиця).

Таблиця

Частка народжених поза шлюбом у загальній кількості народжених, % [2]

Роки	Азербайджан	Вірменія	Білорусь	Грузія	Молдова	Російська Федерація	Україна
1970	3,4	1,7	7,3	0,0	0,0	10,6	9,2
1980	3,0	4,3	6,4	4,7	7,4	10,8	8,8
1990	2,6	9,3	8,5	18,2	11,1	14,6	13,0
2000	5,4	14,6	18,6	41,1	20,5	28,0	17,3
2010	11,7	35,3	19,6	36,6	22,4	26,1	21,9

В останні десятиліття ХХ століття зростання частки позашлюбних народжень відбувався й у всіх країнах Європи, але теж по-різному. В 2010 році поряд з такими країнами, як Швеція, Норвегія або колишня радянська республіка Естонія, де вже більше половини дітей народжується поза зареєстрованим шлюбом, є й такі, де частка позашлюбних народжень поки не дуже велика (Греція – 6,6 %, Швейцарія – 18,6 %, Італія – 25,4 %).

Наведені дані викликають питання, чи завжди насправді мова йде про народження поза шлюбом або в багатьох випадках все пояснюється тим, що фактично шлюб існує, але він не зареєстрований?

Статистичні дані свідчать, що в Україні в 2010 р. зафіксовано народження 108 785 позашлюбних дітей, але майже половина з них (48 %) зареєстрована за спільною заявою матері і батька, причому ця частка постійно зростає (в 1991 році вона становила 41,2%) [3].

Так чи інакше, але вся сукупність змін, пережитих родиною якщо й не у всіх, то в більшості країн СНД, свідчить про те, що її "класична", традиційна модель чомусь перестає задовольняти людей. Вони шукають якихось нових її форм, можливо, менш жорстких, ніж раніше, що дозволяє організовувати своє приватне життя в економічних, соціальних і демографічних умовах, що дуже сильно відрізняються від тих, в яких колись склалася і тисячоліттями існувала традиційна родина [1].

Наук. керівн. Грачов В. І.

Література: 1. Демографический кризис в странах СНГ / Население и общество Информационный бюллетень Центра демографии и экологии человека Института народохозяйственного прогнозирования РАНю – № 90–91. – Июнь-июль 2005. [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.demoscope.ru/>. 2. "Devisio": Демографічний вигляд [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://devisio-dmoecon.msu.ru/?SLANG=RU>. 3. Державна служба статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://ukrstat.gov.ua>.